

Параджук Олена

ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ПОСТМАТЕРІАЛЬНІ ЦІННОСТІ МОЛОДІ

У сучасному суспільстві існує уявлення про те, що хто не вчить уроків історії – для тих вона повторюється. Не завжди коректно проводити паралелі між минулим, сьогоднішнім та майбутнім. Публічне обговорення історичних подій насамперед в молодіжних, шкільних, учительських аудиторіях, відзначення історичних ювілеїв (що не завжди є святом в точному сенсі цього слова) є перш за все інтелектуальним та культурним ресурсом розвитку суспільства, тому що визначає дитячу, молодіжну суспільну свідомість, формує соціокультурну ідентичність та світогляд молодої людини. У сучасному світі проблема формування історичної свідомості учня, тинейджера, студента, майбутнього молодого фахівця часто підміняється проблемою створення підручників історії та розробки навчальних програм. Однак історія в освітньому процесі не є якимось абсолютним або сформованою системою знань. Набагато в більшій мірі історія є тим, що надає імпульс розвитку думки. Важливим фактором в даному питанні є і те, що замовником освітніх програм завжди є держава. Країні в першу чергу потрібні не ідеальні підручники, а культурні освічені вчителі. Надлишкова формалізація навчального процесу з нав'язливою, дедалі більшою звітністю також не сприяє поліпшенню якості освітнього процесу в справі формування історичної та громадянської свідомості учнів та студентів.

Вивчення гуманітарних дисциплін, історичних спецкурсів та курсів за вибором з історії, філософії, літератури та інших гуманітарних дисциплін на різних етапах освіти сприяють поетапній соціалізації та соціальній адаптації молодого людини, допомагаючи їй впоратися з багатьма віковими проблемами. Вивчення історії, філософії, літератури сприяє подоланню онтологічного страху (не відбутися, реалізуватися, не витримати, не вистояти перед спокусами та життєвими випробуваннями), формує стратегічне мислення, здатність мислити на кілька кроків вперед. Достатньо тривале залучення молодого особистості в освітній процес також є захистом (початкова, загальноосвітня, вища школа). На тлі вивчення історії актуалізується тематика життєвого світу молодого людини і тих небезпек, які протистоять дорослішанню і соціалізації через вивчення та прояснення генетичних підстав соціальних й культурних феноменів [2]. Настільки ж актуальною в системі сучасної освіти є розробка м'яких методів та методик розвитку світогляду тинейджерів, культивування, систематичного читання, розвитку критицизму, рефлексивних здібностей, обережності у вибудовуванні відносин з людьми, у наданні надлишкової інформації про себе.

Вивчення історії вчить відповідальному ставленню до формування громадянської позиції, до того, щоб шукати та говорити правду. У молодий особистості повинна зростати впевненість в тому, що навіть в тих обставинах, де діють подвійні стандарти, вона завжди повинна говорити відкрито й тільки правду. Дана позиція повинна багаторазово проговорюватися в різних вікових і професійних аудиторіях як стратегічна мета. Історія

також показує й те, що жодну живу, перспективну ідею не вдалося заглушити, задушити і перемогти фізичною силою, а багато псевдо-істин вичерпали самі себе, породивши глибокі розчарування. Історична свідомість пов'язана з формуванням відчуття часу і передбачає актуалізацію особистісного пошуку історичної істини. Момент сучасного характеризується особливістю розуміння минулого. Спроба виявити себе в сьогоденні формує запит в минуле, тому що «нині» є короткочасним і зникаючим, а тому потребує особливого ресурсі. Звернення до історії – це необхідний і достатній момент пошуку ресурсу для самоактуалізації та розвитку молодій людини. У вивченні історії завжди присутня перспектива. Але там, де вона стикається з політикою, там вона стає небезпечною для молодій людини з ще тільки сформованою історичною свідомістю. Захисною силою в даній ситуації є вчитель, професор і в цілому система освіти.

Формування історичної свідомості сучасних тинейджерів, студентської молоді в сучасній системі освіти неможливо без урахування особливостей їх світосприйняття. Відповідно до теорії поколінь Н. Хоу і У. Штрауса, вік визначається як міра усвідомлення власного проживання життя. Згідно «теорії поколінь», в сучасній Україні живе кілька таких груп, предметом особливого інтересу в зв'язку з поставленими проблемами є покоління Y (народжені між 1983-2002 рр.) і Z (народжені з 2003 р.).

Отже, які ж обставини і особливості соціалізації молоді слід враховувати при формуванні історичної свідомості? Це перш за все їх орієнтацію на сьогоднішній день, життя «тут-і-тепер», небажання будувати

довготривалі плани, слабо виражена турбота про майбутнє, орієнтація на швидке досягнення мети [3, с. 235-246], слабкий інтерес до історії (і як показують соціологічні опитування даної вікової групи – її незнання). Інтерес до сьогодення у сучасній молоді специфічний, як правило, обмежений інтересом до ближнього соціуму (друзі, хобі, молодіжні субкультури тощо). Інтерес до минулого поверховий, ситуативний і, як правило, пов'язаний з виконанням навчальних завдань, вивченням історичних курсів та спецкурсів, неглибокою рефлексією, пов'язаною в основному з пошуком та відбором певної інформації.

Ще одна відмінна риса цієї вікової групи – це життя в соціальних мережах з горизонтальною комунікацією, безліччю учасників одночасно, потребою в швидкому та очевидному для оточуючих соціальному визнанні (лайки, поклонники, репости). Звідси, як відзначається в багатьох дослідженнях, зниження інтересу до такої освітньої форми як лекція, тому що сучасному тинейджеру складно протягом тривалого часу фокусувати увагу на одному інформаційному потоці, зосереджено слухати, актуально осмислювати пропонований матеріал. Життя в соціальних мережах сформувало у молодих людей здатність сприйняття короткої, точкової інформації (тривалістю не більше хвилини). Сучасні молоді люди менш схильні до набуття систематичних знань, що вимагають праці, наполегливості, концентрування. Але при цьому демонструють бажання спілкуватися, займатися різними справами і влаштовувати щось разом, діючи інтерактивно, в більшій мірі зосереджуючись на пошуку інформації, а не на її аналізі, осмисленні,

систематичному вивченні. У зв'язку з цим необхідно згадати про «кризу читання», несформовані навички роботи з великими текстами, незнання історичного контексту.

Про кліпову свідомість молодих людей пишуть багато, але виникає проблема змін в організації навчального процесу в напрямку її подолання, а також формування здібностей та навичок самої молоді людини в напрямку більш тривалої зосередженості та сконцентрованості на досліджуваному матеріалі. Слід також розвивати аналітичні здібності в роботі з текстами та інформацією, акцентувати увагу на вивченні контексту. Дослідники відзначають «поверховість» інтересів тинейджера в мережі, але при цьому не можна не відзначити їх здатність до одночасного виконання багатьох завдань. Традиційно до постматеріальних цінностей молодих людей відносять такі: висока самооцінка, самовпевненість, мобільність, гнучкість, легкість сприйняття нового, часта зміна місця та оточення, орієнтація на стрімкий злет в соціальному ліфті, вибудовування життя по різноспрямованим інтересам, орієнтація на сьогоднішній день та швидке досягнення мети, слабо виражена турбота про майбутнє [1, с. 104], а також ослаблений інтерес до майбутнього та минулого.

В цьому відношенні постматеріальні цінності молоді (аксіологічні установки) стають базисними у вибудовуванні відносин зі світом, створенні соціальних зв'язків, вибудовуванні життя, в процесі адаптації до економічної, соціальної, політичної та культурної реальності. Значущими аксіологічними установками молоді в нових умовах життя в розвинених країнах є

прагнення до незалежності, свобода вибору, якісної освіти, саморозвиток, безлімітний доступ до інформації, плюралізм думок і підходів.

Відзначимо, що дана система цінностей в перспективі веде до зростання соціального капіталу, вибудовування системи довіри в суспільстві, встановлення більш прозорих правил комунікації. Ф. Фукуяма відзначає значимість соціального капіталу в розвитку сучасних соціальних зв'язків, де культура, етика, мораль, освіта стають домінантними факторами інтенсивного розвитку суспільства [4, с. 92-112].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Романенко И. Б., Соломин В. П., Султанов К. В. Социальный и человеческий капитал: дифференциация подходов // Общество. Среда. Развитие. Научно-теоретический журнал. № 3 (36) 2015. С. 102-106.
2. Стрельченко В. И. Очерки истории и философии науки. СПб. Издательство Политехнического университета, 2012. 542 с.
3. Стрельченко В. И., Рабош В. А. «Картина человека» в опыте отечественной духовной культуры // Аксиология массовой культуры: материалы XXI Международной конференции «Ребенок в современном мире. Детство и массовая культура». СПб.: Изд-во Политехн. ун-та, 2014. С. 235-246.
4. Фукуяма Ф. Конец истории?// Вопросы философии. 1990. №3. С. 92-134.